

Rimtussen

av Zacharias Topelius

Första gången publicerad i Barnens Jul-rosor 1892

Nykarlebyveckan 2026

Texten är bearbetad av personalen vid biblioteken i Nykarleby

Illustrationer av Amanda Öhberg Dias

Långt uppe i norr fanns ett land som kallades Jotunheim. Där bodde jättar som kallades rimtussar. Åskguden Thor låg i krig med rimtussarna och jagade dem med sin hammare. Endast en tusse blev kvar. Han hade gömt sig i ett isberg vid Nordkap där han sägs ha bott ännu förra året.

Ingen visste hur gammal han var, kanske tre eller fyra tusen år. Lång och lättlurad var han, en kilometer lång och sex kilometer lättlurad, menade folk.

Det var elakt sagt men man ska inte tro på allt man hör.

Rimtussen var snabb, fast han var så gammal. Han var av is och tålde stark köld, men i töväder var han rädd för att smälta. För det mesta sov han inne i isberget, men vart hundra år vaknade han och såg sig om i världen.

Rimtussarna hade små listiga svartalfer i sin tjänst. De kunde se genom berg och visste allting. Svartalferna hade försvunnit med rimtussarna. Det fanns bara en tusse och en alf kvar. Tussen vid Nordkap hade placerat sin svartalf att vakta isberget, medan han sov.

I år vaknade tussen tidigt, sparkade hål i isberget och rätade ut sina styva ben.

–Hur lång tid har gått? frågade han svartalfen som stod på vakt vid berget.

–Hundra år närmare världens slut, svarade svartalfen.

–Jaså, sade tussen. Har det under de här hundra åren kommit någon som är klokare och starkare än jag?

–Varifrån skulle någon sådan komma? Store tusse, du är den starkaste och klokaste i hela världen!

–Hur mår Thor nuförtiden?

–Thor har gått för att besöka Odin i Valhall. Det händer sällan numera att han kör med sin vagn genom molnen.

–Det är väl ingen åska i dag?

–Va? Skulle det vara åska nu den här tiden!

–Då går vi ut och vandrar i Jotunheim. Kliv upp på min rygg!

Svartalfen klev upp på rimtussens axel. Rimtussen sträckte på sig så att det knakade i de gamla benen. Han drog på sig sina sjumilastövlar och var med några få kliv framme vid Rastekais fjäll i Lappland.

–Nå, det förvånar mig att fjällen inte smält i solskenet. Men vad är det för svarta streck jag ser där långt, långt borta? Det är järnvägar, stora tusse. Den ena går till Lofoten och den andra till Uleåborg.

–Järnvägar? Är det fruset järn?

–Nej, människorna har hittat på många nya saker under de sista hundra åren. Nu kör de på järnvägar i 60km/h.

–60km/h! utropade tussen högt och tog ett sjumilasteg så han kom till Tromsölandet i Norge. Där trasslade han in sig i en telefontråd och höll på att bryta sitt ena ben.

–Nej, se vilka lömska snaror de ha lagt ut för fjällrävarna! brummade han.

–Ja, visst är det tokigt, sade svartalfen. Och genom de där trådarna pratar människorna med varandra.

Rimtussen blev trött på Norge, vände om och med bara några få steg var han vid Enare träsk i Lappland. Där stod en liten stuga, och det rökte ur skorstenen. Med röken kom en behaglig doft, som gjorde att tussen blev nyfiken.

–Vad är det småfolket kokar?

–De kokar kaffe.

–Kaffe! Är det någon sorts gröt?!

–Store tusse, kaffe är en brun dryck som gör människorna glada och pigga.

–Då måste vi smaka på den soppan! sade tussen och tog ett steg framåt. Men han glömde att ett steg med sjumilastövlar betydde sju mil bort från kaffepannan.

–Det är minsann inte alltid bekvämt att gå omkring med sjumilastövlar. Titta, stugan sprang ifrån mig! sade tussen irriterat.

Då såg han något svart ligga i snön. Han tog upp det, vände och vred på det, stoppade det i munnen och började tugga.

–Det här var en seg bit renstek, sade han. Den måste ha hängt länge och torkat i solen.

–Troligen, svarade svartalfen. Men människorna kallar det för gummistövel.

–Vad gör de med gummistövlar?

–De använder dem för att inte bli våta om fötterna.

–Våta fötter! Vad är det för veklingar som bor här nu för tiden? Jag ska minsann visa dem!

Så drog rimtussen in ett djupt andetag vinterluft och blåste ut det genom näsborrarna. Genast drog en våldsam snöstorm fram och täckte landskapet med höga snödrivor.

–Var är kaffegrytan nu då? frågade tussen.

Svartalfen pekade norrut. Tussen anade kaffedoft i luften och tog några ivriga steg, men gick vilse i snöryan och hamnade mitt ute i Bottniska viken. Havet var täckt av is, men ingen is kunde bära en så tung jätte. Tussen åkte rakt igenom isen och nu skulle han behövt gummistövlar.

–Se på vattnet som går över stövelskaften! ropade han där han stod mitt i havet.

Det värsta var att hans fötter började smälta i sjumilastövlarna. Han måste snabbt ta sig tillbaka upp på land. Det brakade och knakade när han klättrade upp genom isen. Nu stod han vid en by i Finland. Solen sken och barnen åkte pulka nerför backen.

–Är det grodor? frågade tussen.

–Store tusse, vi måste fly! varnade svartalfen. Det är inte grodor, det är ju människobarn!

–Jaså, sade tussen. Jag har sovit så länge att jag glömt hur barn ser ut. Det skulle roa mig att få se hur de små betar sig.

Han sträckte ut sin långa arm, grep tag i ett av barnen, en pojke och lyfte försiktigt upp honom. De andra barnen sprang skrikande därifrån.

Nyfiket betraktade tussen sitt byte. Det var en pojke på tio år, Matte Flink hette han. Hjärtat slog hårt i pojkens bröst, men han svalde gråten och såg jätten rakt i ögonen.

–Jaså, sade tussen. Är du en av dem som färdas 60km/h i timmen och pratar genom rävsnaror? Så liten och ynklig du är! Tycker du själv att du är klok? Vet du vem jag är? Jag är den klokaste i hela världen.

–Det får du bevisa innan jag tror på det, svarade Matte. Tussens skryt irriterade honom.

–Bevisa? Vad betyder det?

–Du ska ge mig tre gåtor att lösa, och jag ska ge dig tre. Om du klarar mina gåtor...

–Då äter jag upp dig! avbröt tussen.

–Okej, svarade Matte. Om jag klarar dina, då äter jag upp dig.

Tussen skrattade åt det märkliga förslaget.

–Börja! sade Matte bestämt.

–Nej, store tusse, viskade svartalfen. Låt dig inte luras! Även den klokaste kan bli lurad av ett människobarn. –Tyst! befallde tussen irriterat. Du ska få se att jag äter upp honom. Jag känner mig riktigt hungrig. Nå, här kommer första gåtan: Vad är det som du är och jag inte är?

–Tio år gammal, svarade Matte genast.

–Ja, det kan man inte neka till. Nå, vad är det som jag är och inte du är?

–Tusen år gammal, svarade Matte.

–Ja, det kan man inte heller neka till. Men vad är det som varken du eller jag är?

–En krokodil, svarade Matte.

–Ja, det stämmer väl också, mumlande tussen fundersamt. Nu är det din tur att fråga.

–Vem är det som föddes med världen, dör inte förrän världen slutar. Är ännu inte fem veckor gammal?

–Det vet ingen, inte du heller, svarade tussen besvärat.

–Jo, det är månen. Och nu nästa gåta: vem är det som alltid grinar?

Tussen tänkte att det säkert var han själv.

–Nej, det är springan i väggen. Och nu sista gåtan: Flög en fågel vinglös,
satt i trädet fotlös, sköts av jungfru munlös, stektes utan panna, ätes utan salt!

Tussen blev så het om öronen att de började smälta.

–Ät upp honom! Ät upp honom! viskade svartalfen.

Men tussen ville hålla sitt ord och tänkte länge. Hur en fågel kunde vara vinglös
och en jungfru munlös gick över hans förstånd.

–Hör nu, Matte, sade han till sist. Vem av oss är egentligen dum? Du eller jag?

–Det vet jag inte, svarade Matte försiktigt. Men den vinglösa fågeln är snön och
den munlösa jungfrun är solen.

–Jaså, sade tussen. Då är det nog inte du som är dum. Men vad spelar det för roll
jämfört med styrka? Det sägs att jag är den starkaste i hela världen.

–Det får du också bevisa innan jag tror det, sade Matte. Försök flytta det där berget 30 000 km och ställ
det tillbaka på samma plats i morgon!

Tussen tittade på berget och tyckte att det verkade för tungt.

–Struntprat! sa han. Den stenklumpen kan ingen i världen flytta.

–Jo, det kan jag, svarade Matte. Det har jag lärt mig i skolan. Nu sätter jag mig på berget och sitter här
tills i morgon. Jorden snurrar 30 000 km på ett dygn och i morgon är både berget och jag tillbaka här
igen.

–Store tusse, han lurar dig! viskade svartalfen.

–Nej, sade tussen. Låt mig visa min styrka på ett sätt som alla förstår.

–Det ska du få, sade Matte. Här står vår lada. Gå och stick huvudet rakt genom väggen!

Gång på gång slog tussen sitt ishårda huvud mot väggen så att flisorna flög men igenom kom han inte.
Till slut pustade han fram att det här kan ingen klara.

–Jo, det kan jag, sade Matte och sprang in i ladan. Så stack han ut huvudet genom dörren och ropade:

–God dag, store tusse! Nu ska jag äta upp dig!

Det tyckte tussen var så roligt att han började skratta. Det var säkert flera tusen år sedan han skrattade
sist. Så hejdlöst skrattade tussen att han alldeles glömde bort att kroppen var gjord av is. Öronen
smälte, huvudet var sönderslaget mot väggen, hjärtat tinade och fötterna hade blivit vatten ute i havet.
Skrattet och solskenet gjorde slut på honom. Brr, katrakull, bimbaskh lät det när isjätten föll ihop med
ett brak till en stor hög slask och vatten. Det var tussens farväl till världen. Svartalfen blev så rädd att
han sprang allt vad han kunde mot skogen där han fastnade i en harsnara.

Matte Flink var stolt över sin seger. Barnen i byn samlades nyfikna runt den stora högen där jätten fallit
och undrade om han kanske hade ätit många barn. En liten flicka sade:

–Nej, tussen var snäll. Han åt inga barn. Vi ska skriva hans gravskrift.

Så skrev hon i snön: "Här vilar den sista rimtussen. Han var stor och lättlurad men gjorde inte något
illa i världen. Det är bra att vara klok, men det är bättre att vara oklok och snäll än klok och elak."

